

Розділ II. ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

DOI: 10.33766/2524-0323.92.75-86

УДК 342.95:378

О. В. Бернацький,

директор ТзОВ «Юридична фірма

«Адвокат і Закон»

(м. Рівне, Україна)

e-mail: bernatskyi_o@ukr.net

 <https://orcid.org/0000-0003-3133-9034>

ДО ПИТАННЯ ЕТИКО-ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті на основі аналізу наукових джерел досліджено сутність поняття «академічна доброчесність» та встановлено дуалізм (подвійність) її природи як суспільного явища. Охарактеризовано морально-етичні цінності та законодавчі норми, що регулюють дотримання академічної доброчесності.

Узагальнено думки науковців щодо причин порушення правил академічної доброчесності. Серед таких виокремлено: слабке володіння методами досліджень; покладання на неналежні рекомендації щодо оформлення посилань; неправильне розуміння логіки та правил зазначення джерел; слабкі навички написання есе; недосконалість правового забезпечення цієї сфери; недостатні технічні можливості різних навчальних закладів для виявлення плагіату; незбалансованість навчальних програм і навантажень тощо.

Визначено основні шляхи подолання порушень правил академічної доброчесності, серед яких: своєчасне надання завдання; відслідковування поетапного виконання здобувачем наукового проєкту; введення до навчальних курсів університетів навчальної дисципліни «Академічне письмо» тощо.

Ключові слова: академічна доброчесність, етико-правова природа академічної доброчесності, правила академічної доброчесності, причини порушення правил академічної доброчесності.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та їх впровадження в усі сфери суспільного життя сприяло полегшенню процесів використання, обробки, поширення та доступу до інформації. Водночас частішають випадки недобросовісного запозичення та привласнення чужих думок, ідей, продуктів інтелектуальної власності тощо.

Останніми роками проблема боротьби з академічною недоброчесністю неодноразово опинялася в центрі суспільної уваги, однак цій боротьбі завжди бракувало системності і її результати, як правило, обмежувались викриттям чергового плагіатора із середовища високопосадовців, політичної чи наукової еліти. Короткочасний суспільний резонанс не супроводжувався спробами впорядкування відповідного правового поля і не призводив до організаційних, а подекуди навіть репутаційних наслідків для плагіаторів [1, с. 3].

Питання академічної доброчесності та наслідків її недотримання як ніколи є актуальними для України, адже недопустимою є ситуація, коли наукові роботи (від курсових до докторських) виконуються на замовлення, студентські роботи передаються від курсу до курсу лише зі зміненими титульними сторінками, у наукових текстах перефразовують чужі думки та видають за власні без посилання на їхнього справжнього автора; метою наукового дослідження є не нове наукове знання, а отримання вченого ступеню тощо [2, с. 8-9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання етико-правової природи академічної доброчесності в Україні досліджували такі науковці, як: Г. Ульянова [3], О. Рижко [4], В. Теремецький, О. Аврамова, А. Грубінко, Л. Крупнова, К. Лісогорова [5; 6], В. Рудик, О. Хименко [7], К. Янішевська [8], І. Кременовська [9], Р. Шишка [10], Н. Сорокіна, А. Артюхов, І. Дегтярьова [2], В. Сацик [11], І. Осадченко, Р. Маслюк [12] та ін. Водночас питання, пов'язані з аналізом причин порушення правил академічної доброчесності в Україні та формуванням основних шляхів їх подолання, зокрема у світлі обрання євроінтеграційного вектору в освітянській галузі, залишаються недостатньо дослідженими у вітчизняній правовій науці.

Формулювання цілей. Метою цієї статті є аналіз етико-правової природи академічної доброчесності в Україні через розкриття сутності поняття «академічна доброчесність» та характеристики морально-етичних цінностей і законодавчих норм, що регулюють її дотримання.

Виклад основного матеріалу. За останні роки українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. З точки зору світових стандартів освіти, академічна доброчесність є дієвим інструментом забезпечення її якості [13].

Поняття академічної доброчесності визначено в Академічному тлумачному словнику української мови як «висока моральна чистота, чесність» [14, с. 326]. Тобто, це дотримання людиною певних моральних норм, що ґрунтуються на порядності, справедливості, взаємоповазі один до одного.

Розглядаючи академічну доброчесність як сукупність морально-етичних принципів, виникає необхідність визначити її основні цінності з точки зору учасників освітнього процесу.

Серед фундаментальних цінностей академічної доброчесності виділяються такі: 1) чесність – академічні спільноти доброчесності просувають пошук істини й знання через інтелектуальну та особисту чесність у процесі навчання, викладання, наукових досліджень і надання сервісів по дорученню адміністрації; 2) довіра – академічні спільноти доброчесності стимулюють і покладаються на клімат взаємної довіри. Клімат довіри заохочує і підтримує вільний обмін ідеями, який зі свого боку дає можливість науковим пошукам реалізуватися найповнішою мірою; 3) справедливість – академічні спільноти доброчесності встановлюють чіткі й прозорі очікування, стандарти й практики для підтримання справедливості у стосунках між студентами, викладачами та адміністративним персоналом; 4) повага – академічні спільноти доброчесності цінують інтерактивну, кооперативну та пар-

тисипативну природу навчання і пізнання. Вони шанують та вважають за належне розмаїття думок та ідей; 5) відповідальність – академічні спільноти добросесності покладаються на принципи особистої відповідальності, що підсилюється готовністю окремих осіб і груп подавати приклад відповідальної поведінки. Підтримують взаємно узгоджені стандарти, а також вживають належних заходів при їх недотриманні; 6) мужність – для розбудови й підтримання академічних спільнот добросесності потрібно більше, ніж лише вірити у фундаментальні цінності. Трансформація цінностей від розмов про них до відповідних дій, їхнє відстоювання в умовах тиску і труднощів потребує рішучості, цілеспрямованості і мужності [11].

Тому сьогодні виникла гостра необхідність у розробці нових підходів до здійснення наукової діяльності, викладання та навчання, що мають базуватись на зазначених принципах, а учасники освітнього процесу повинні бути носіями всіх зазначених вище цінностей.

Уперше принципи академічної добросесності були прописані в статті «Викладачі та академічна добросесність» у 1997 році (видання «Synthesis: Law and Policy in Higher Education», редактор Г. Павел). У ній згадується десять принципів: утверджувати важливість академічної добросесності, плекати любов до навчання, ставитися до студентів як до самостійної особистості, створювати атмосферу довіри в класі, заохочувати відповідальність студентів за академічну добросесність, формулювати чіткі очікування для студентів, розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання, обмежувати можливості для академічної нечесності, кидати виклик академічній нечесності, за наявності таких випадків, а також допомагати визначити і підтримувати загальноуніверситетські стандарти академічної добросесності [15].

Отже, академічна добросесність надає можливість системі освіти бути дієвою, такою, кінцевим результатом якої для кожного здобувача освіти є не лише отримання документів про освіту, а володіння знаннями, уміннями та навичками. Важливо, що рівень академічної добросесності в науково-освітній сфері є прямо пропорційним рівню економічного розвитку країни, її позиціонування на міжнародній арені.

Міжнародна практика впровадження принципів академічної добросесності вже кілька десятиліть тому почала оформлюватись на інституційному рівні. Наприклад, ще в жовтні 1992 року у США був заснований Центр академічної добросесності для боротьби з шахрайством, плагіатом та академічною недобросесністю у вищій освіті. У 2010 році Центр офіційно набув статусу міжнародного (International Center for Academic Integrity – ICAI) [16].

Організація працює на шести континентах більш як у двадцяти країнах. Членство в ICAI поширюється на організації, академічні спільноти, викладачів, адміністраторів, студентів та співробітників установ-учасників. ICAI пропонує оцінювальні послуги, ресурси та консультації своїм членам, а також щорічно проводить міжнародні конференції з питань академічної добросесності [1, с. 6-7].

Доцільно додати, що в Європі під егідою ЮНЕСКО у 2004 році відбулась міжнародна конференція з питань академічної добросесності, за результатами якої

було прийнято Бухарестську Декларацію з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні. У Декларації наголошено, що цінності та етичні стандарти, які підтримують і розвивають сучасні університети мають не лише вирішальний вплив на академічний, культурний та політичний розвиток своїх учених, студентів та персоналу, але й допомагають формувати моральні контури суспільства загалом [17].

В Україні концепція академічної доброчесності виникла завдяки Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAUIP), що реалізується з лютого 2016 року Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Міністерства освіти і науки України та підтримки Посольства США в Україні. Зазначена ініціатива, спрямована на системні зміни в українській вищій освіті: підвищення якості, створення умов для реалізації найбільш обдарованих студентів, покращення іміджу українських університетів. Проект розрахований на 4 роки – це дозволить охопити ціле покоління студентів-бакалаврів, починаючи з їх першого року навчання в університеті і закінчуючи отриманням дипломів бакалавра. Саме це покоління випускників повинно стати носієм нових цінностей у вищій освіті, в науці та в суспільстві загалом [18].

Зауважимо, що в освітньому середовищі України до 2017 року академічна доброчесність була здебільшого лише морально-етичною нормою та відносно новим поняттям в освітньому процесі. Враховуючи часті випадки нівелювання цією етичною нормою та масового систематичного її порушення, поняття академічної доброчесності трансформувалося у правову категорію. Зокрема, законодавче закріплення вказаного терміна та становлення академічної доброчесності як правової категорії відбулось із прийняттям Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII [19]. Завдяки практичному втіленню цього Закону, академічна доброчесність стала однією з найважливіших засад державної політики у сфері освіти.

У частинах 2-3 ст. 42 Закону України «Про освіту» розкрито зміст дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу [19]. В. І. Теремецький (у співавторстві з іншими науковцями), проаналізувавши ці положення, розподілив правила академічної доброчесності на такі групи: 1) правила щодо стандартів охорони авторського права (встановлення рівня оригінальності наукового твору, посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права); 2) правила щодо стандартів освіти (контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання; самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання); 3) правила щодо стандартів достовірної інформації (надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність) [5, с. 284].

Погоджуючись із науковцем, варто додати, що порушення зазначених правил може набувати різних форм, перелічених у ч.4 ст. 42 Закону України «Про освіту». Ідеться про академічний плагіат, самоплагіат, фабрикацію, фальсифікацію та списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання тощо.

Проаналізуємо причини порушення правил академічної доброчесності. Д. Ньютон, дослідниця та викладачка Йоркського університету, визначила чотири типові чинники, які підштовхують студента до нечесності: 1) слабе володіння методами досліджень; 2) покладання на неналежні рекомендації щодо оформлення посилань; 3) неправильне розуміння логіки та правил зазначення джерел; 4) слабкі навички написання есе [20].

Основними факторами, що спричинюють порушення академічної доброчесності в частині поширення практики плагіату в науково-освітньому середовищі є: несформованість правового поля в цій сфері; слабка вкоріненість відповідних етичних норм, і навпаки – «багаті» традиції негативних практик; нерівномірні/недостатні технічні можливості різних навчальних закладів для виявлення плагіату; безкарність проявів академічної недоброчесності; незбалансованість навчальних програм і навантажень; застарілість змісту і методів навчання, їх невідповідність вимогам часу, звідки слабка вмотивованість до навчання. На подолання цих негативних факторів повинен бути спрямований комплекс заходів із утвердження у вітчизняній науково-освітній системі принципів академічної доброчесності [1].

Питання щодо шляхів усунення порушення академічної доброчесності досліджувалися різними науковцями. Зокрема, Є. Б. Артамонов виділяє такі: своєчасне надання завдання; відслідковування поетапного виконання здобувачем наукового проєкту, якщо причиною плагіату є брак часу в здобувачів освіти, зокрема в ситуації подання роботи згідно з чітко встановленими термінами. На думку І. М. Варави, введення до навчальних курсів університетів навчальної дисципліни «Академічне письмо» («Наукове письмо») дозволить усунути порушення академічної доброчесності. Л. А. Бардонов, Є. Г. Белих, В. А. Бивальцев, А. А. Калінін та І. А. Степанов вважають, що необхідним для мінімізації таких порушень є подальша розробка універсальних навчальних модулів, у яких кожному вченому-початківцю будуть роз'яснені цілі академічної сумлінності; найчастіші причини, котрі спричинюють її порушення; описано види інших порушень, можливі наслідки та способи боротьби з ними [12, с. 22].

Основними питаннями навчання з питань академічної доброчесності мають бути: поняття академічної доброчесності та переваги доброчесної поведінки; основні та деталізовані види порушень академічної доброчесності, способи їх ідентифікації, розмежування суперечливих випадків; інструменти та процедури перевірки академічних творів на плагіат, способи виявлення інших порушень академічної доброчесності; методи навчання здобувачів освіти академічній доброчесності; інструменти та способи мотивування здобувачів освіти до доброчесної поведінки; норми законодавства, вимоги внутрішніх нормативних документів з питань академічної доброчесності, визначені закладом вищої освіти методи запобігання порушенням, види академічної відповідальності та процедури розгляду справ про порушення академічної доброчесності; вивчення та впровадження практик провідних університетів світу із забезпечення академічної доброчесності; правила академічного письма та методи навчання студентів академічному письму у застосу-

ванні до конкретних навчальних дисциплін; створення і використання ефективних методів об'єктивного оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти [21].

Академічна доброчесність є показником розвитку суспільства та країни загалом, оскільки розвиток науки й освіти можливий лише з дотриманням її цінностей та стандартів.

Академічна доброчесність є сукупністю етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової і творчої діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень. Чесність, прозорість, відкритість та толерантність – саме ті засади, на основі яких можлива продуктивна співпраця й взаємодія всіх учасників освітнього процесу.

Дотримання принципів академічної доброчесності сприятиме конкурентоспроможності вітчизняної освітньої системи та становленні загальноуніверситетських стандартів загальноосвітнього освітньо-наукового простору. Особливо актуальним такий процес уявляється в умовах підвищеного запиту на практичну орієнтованість навчальних програм, стрімкого розвитку глобалізаційних суспільних процесів, появи нових інформаційних й комунікаційних технологій.

Відповідно до п. 2.3 Методичних рекомендацій для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності, розроблених у рамках Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP (за підтримки Посольства США) та затверджені наказом МОН України № 1/9-650 від 23.10.2018 р., створення атмосфери академічної доброчесності у кожному закладі вищої освіти можливе, хоча й буде непростим, тривалим, але необхідним процесом. На першому етапі важливо забезпечити розуміння всіма учасниками освітнього процесу, насамперед педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками сутності академічної доброчесності, вимог законодавства і внутрішніх нормативних документів з цих питань, основних видів порушень, зразків правильної поведінки в різних ситуаціях, що можуть призводити до порушень. Для цього варто використовувати такі інструменти і заходи, як: курси підвищення кваліфікації викладачів із питань академічної доброчесності, котрі можуть зараховуватися як частина планових заходів із підвищення кваліфікації; самоосвіта викладачів із наступним контролем результатів навчання; лекції, презентації, тренінги, семінари із запрошенням авторитетних фахівців; обмін досвідом та ін. [21].

Отже, академічна доброчесність, як явище, має подвійну (дуалістичну) природу, тобто базується на етичних принципах та правових нормах. Принципи академічної доброчесності успішно пронизують наукове та освітнє середовище.

У сучасному розвиненому суспільстві дотримання кодексу академічної доброчесності – це імідж і репутація закладу освіти. Тільки за умови дотримання академічної доброчесності можлива передача знань, культури і на основі цього продукування нових ідей та створення інновацій. Сучасний світ вимагає від закладу вищої освіти реалізовувати політику, яка підтримує академічну та дослідницьку доброчесність.

Зазвичай поняття академічної доброчесності асоціюють зі студентським середовищем. Сьогоднішні стандарти та цінності в навчанні забезпечують таке освітнє середовище, у якому всі студенти мають можливість вільно навчатися та брати на себе відповідальність за академічні або наукові результати власної роботи. Нечесна академічна поведінка студентів і викладачів підриває освітній процес, адже при застосуванні суб'єктом науково-освітнього процесу будь-якого виду порушення академічної доброчесності, під сумнів ставиться авторська робота загалом.

Боротьба з академічною недоброчесністю повинна здійснюватися цілеспрямовано, системно та узгоджено в державному й міжнародному масштабах, не лише у форматі поінформованості щодо відповідальності за порушення правил антиплагіату та умінь правильного цитування, а й з метою формування спеціальних професійних і загальнокультурних цінностей як у студентів, так і в науково-педагогічних працівників. Слід підтримати думку І. Осадченко та Р. Маслюка щодо важливості не лише виявлення академічної недоброчесності, а й нормативно-правового забезпечення, дієвості механізмів покарання за вияв цього явища (позбавлення наукових ступенів/звань чи нагород, відрахування з навчання, звільнення з роботи тощо). Однак, із метою забезпечення від несправедливого покарання, учені цілком слушно зазначають про доцільність передбачення кількості перевірок вірогідності порушення академічної доброчесності, а не тільки «сліпої довіри комп'ютерній програмі», що також може давати збій [12, с. 23].

Висновки. Отже, на основі аналізу наукових джерел нами досліджено сутність поняття «академічна доброчесність» та встановлено дуалізм (подвійність) її природи як суспільного явища, що базується на етичних принципах та правових нормах. З'ясовано, що поняття академічної доброчесності визначено в академічному тлумачному словнику української мови і трактується як «висока моральна чистота, чесність». Зауважено, що в освітньому середовищі України донедавна академічна доброчесність була лише морально-етичною нормою та відносно новим поняттям у правовому полі. Зокрема, законодавче закріплення цього терміна відбулося з прийняттям Закону України «Про освіту» у 2017 році, а «академічна доброчесність» стала однією з найважливіших засад державної політики у сфері освіти.

Охарактеризовано морально-етичні цінності та законодавчі норми, що регулюють дотримання академічної доброчесності. Зауважено, що чесність, прозорість, відкритість і толерантність є тими засадами, на основі яких можлива продуктивна співпраця й взаємодія всіх учасників освітнього процесу.

Узагальнено думки науковців щодо причин порушення правил академічної доброчесності. Визначено основні шляхи подолання порушень правил академічної доброчесності, серед яких: своєчасне надання завдання; відслідковування поетапного виконання здобувачем наукового проєкту; введення до навчальних курсів університетів навчальної дисципліни «Академічне письмо»; подальша розробка універсальних навчальних модулів, у яких кожному вченому-початківцю будуть роз'яснені цілі академічної сумлінності та найчастіші причини, котрі приводять до її порушення.

Акцентовано на тому, що нечесна академічна поведінка студентів і викладачів підживляє навчальний процес, адже при застосуванні суб'єктом науково-освітнього процесу будь-якого виду порушення академічної доброчесності, під сумнів ставиться авторська робота загалом.

У сучасному розвиненому суспільстві дотримання кодексу академічної доброчесності – це імідж і репутація закладу освіти. Тільки за умови дотримання академічної доброчесності можлива передача знань, культури і на основі цього продукування нових ідей.

Перспективними напрямками наукових досліджень є подальший аналіз причин порушення правил академічної доброчесності в Україні з метою формування основних шляхів їх подолання.

Використані джерела:

1. Стан і проблеми боротьби з плагіатом в українській освіті: Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. URL : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-12/plagiat-8be00.pdf>. (дата звернення: 02.12.2020)

2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

3. Ульянова Г. С. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Одеса, 2015 р.

4. Рижко О. М. Плагіат у соціальнокомунікаційному вимірі початку XXI століття: природа явища та історія боротьби: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Київ, 2018 р.

5. Teremetskiy V., Avramova V., Hrubinko A., Krupnova L., Lisohorova K. Ethical And Legal Essence of Academic Integrity In Ukrain. Journal of Law and Political Sciences. 2020. Vol. (23) Issue 2/С. P. 320-344. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/37701>. (дата звернення: 02.12.2020)

6. Теремецький В. І. Правова природа академічної доброчесності в Україні. Академічна доброчесність: виклики сучасності / *Збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 11.03 – 23.03.2019)*. Варшава, 2019. С. 151-155.

7. Рудик В. А., Хименко О. А. До проблеми правового регулювання відповідальності за порушення академічної доброчесності. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. № 1 (3), 2017. С. 7-12.

8. Янішевська К. Д. Деякі аспекти відповідальності за порушення академічної доброчесності. Академічна доброчесність: виклики сучасності / *Збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 11.03–23.03.2019)*. Варшава, 2019. С. 171-175.

9. Кременовська І. В. Плагіат у наукових публікаціях: методи виявлення та викоринення. URL: http://www.nas.gov.ua/publications/books/series/9789660247048/Documents/2015_11/09_kremenovska.pdf. (дата звернення: 02.12.2020)

10. Шишка Р. Б. Наука та сучасне невігластво. Проблеми цивільного права та процес (пам'яті проф. О. А. Пушкіна): Матеріали тез науково-практичної конференції». Харків, ХНУВС, 2016. С. 38-41.

11. Сацук В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент за-безпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichnadobrochesnistimifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennyayakosti-vishchoji-osviti>. (дата звернення: 02.12.2020)

12. Осадченко І, Маслюк Р. Сутність та дискусійні питання проблеми академічної доброчесності. *Гірська школа українських Карпат*. 2020. № 22. С. 19-25.

13. Культура академічної доброчесності: роль бібліотек. URL : <https://ula.org.ua/255-programi-proekti/3582-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>. (дата звернення: 02.12.2020)

14. Словник української мови: в 11 т. Академічний тлумачний словник / АН УРСР. Ін-т мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1970-1980. Т. 2, 1971. 550 с. URL : <http://sum.in.ua/p/2/326/2>. (дата звернення: 02.12.2020)

15. Центр академічної доброчесності. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів. URL : <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wb3Qzc2F3ODBuZWM/view>. (дата звернення: 02.12.2020)

16. International Center for Academic Integrity. Official website. URL : <http://www.Academicintegrity.org/icaei/home.ph>. р. (дата звернення: 02.12.2020)

17. The Bucharest Declaration on ethical values and principles of higher education in the Europe Region. *Independent Kazakh Agency for Quality Assurance in Education*. URL : <http://iqaa.kzen/bolognaprocess/the-main-documents-of-the-bologna-process>. (дата звернення: 02.12.2020)

18. Про Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Srtengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP). URL : <https://americancouncils.org.ua/programs/proekt-sprijannja-akademichnij-dobrochesnosti-v-ukraini-saiup/>. (дата звернення: 02.12.2020)

19. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення: 02.12.2020)

20. Ньютон Д. Плагиат і виклики при написанні есе: чого варто навчитися у студентів: пер. з англ. / Джаніс Ньютон; SAIUP. 2017.

21. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти: Лист МОН України від 23.10.2018 р. № 1/9-650. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18?lang=ru>. (дата звернення: 02.12.2020)

References:

1. Stan i problemy borotjby z plaghiatom v ukrajinskij osviti: Analitichna zapyska Nacio naljnogho instytutu strategichnykh doslidzhenj. N. p. URL : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-12/plagiat-8be00.pdf>. [in Ukrainian].

2. Akademichna dobrochesnistj: problemy dotrymannja ta priorityty poshyrennja sered molodykh vchenykh: kol. monoghr. (2017) N. Gh. Sorokina, A. Je. Artjukhova, I. O. Deghtjarjova (Eds.). Dnipro : DRIDU NADU. [in Ukrainian].

3. Uljanova, Gh. S. (2015) Metodologichni problemy cyviljno-pravovogho zakhystu prav intelektualnojji vlasnosti vid plaghiatu. *Doctor's thesis*. Odesa. [in Ukrainian].

4. Ryzhko, O. M. (2018) Plaghiat u socialjnokomunikacijnomu vymiri pochatku KhKhI stolittja pryroda javyshha ta istorija borotjby. *Doctor's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].

5. Teremetsky V., Avramov V., Hrubink A., Krupnov L., Lisohorova, K. (2020) Ethical And Legal Essence of Academic Integrity In Ukrain. *Journal of Law and Political Sciences*, vol. (23), issue 2/C, 320-344. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/37701>. [in Ukrainian].

6. Teremetskyj, V. I. (2019) Pravova pryroda akademichnojji dobrochesnosti v Ukraini. *Akademichna dobrochesnistj: vykyky suchasnosti / Zbirnyk naukovykh ese uchasnykyv lystancijno-*

gho etapu naukovogho stazhuvannja dlja osvittjan (Republika Poljszha, Varshava, 11.03–23.03.2019) – *Collection of scientific essays of participants of the distance stage of scientific internship for educators (Republic of Poland, Warsaw, March 11 – March 23, 2019)*. Varshava, 151-155. [in Ukrainian].

7. Rudyk, V. A., Khymenko, O. A. (2017) Do problemy pravovogho reghuljuvannja vidpovidalnosti za porushennja akademichnoi dobrochesnosti. *Aktualjni problemy jurydychnoji nauky ta praktyky – Current issues of legal science and practice*, 1 (3), 7-12. [in Ukrainian].

8. Janishevsjka, K. D. (2019) Dejaki aspekty vidpovidalnosti za porushennja akademichnoi dobrochesnosti. Akademichna dobrochesnistj: vyklyky suchasnosti. *Zbirnyk naukovykh ese uchashnykiv dystancijnogho etapu naukovogho stazhuvannja dlja osvittjan (Republika Poljszha, Varshava, 11.03–23.03.2019)*. – *Collection of scientific essays of participants of the distance stage of scientific internship for educators (Republic of Poland, Warsaw, March 11–23, 2019)*. Varshava, 171-175. [in Ukrainian].

9. Kremenovsjska, I. V. Plaghiat u naukovykh publikacijakh: metody vyjavlennja ta vykorinnennja. N. d. N. p. URL : http://www.nas.gov.ua/publications/books/series/9789660247048/Documents/2015_11/09_kremenovska.pdf. [in Ukrainian].

10. Shyshka, R. B. (2016) Nauka ta suchasne neviglastvo. Problemy cyviljnogho prava ta proces (pam'jati prof. O. A. Pushkina): *Materialy tez naukovo-praktychnoji konferenciji»*. – *Problems of civil law and process (in memory of Prof. OA Pushkin): Proceedings of the scientific-practical conference*. Kharkiv, KhNUVS, 38-41. [in Ukrainian].

11. Sacyk, V. Akademichna dobrochesnistj: mifichna koncepcija chy dijevij instrument zabezpechennja jakosti vyshhoji osvity? N. d. N. p. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichnadobrochesnistjmifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennjakyakosti-vishchoji-osviti> [in Ukrainian].

12. Osadchenko, I., Masljuk, R. (2020) Sutnistj ta dyskusijni pytannja problemy akademichnoi dobrochesnosti. *Ghirsjka shkola ukrajinsjkykh Karpat – Mountain school of the Ukrainian Carpathians*, 22, 19-25. [in Ukrainian].

13. Kuljtura akademichnoi dobrochesnosti: rolj bibliotek. N. d. N. p. URL : [https:// ula.org.ua/255-programi-proekti/3582-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek](https://ula.org.ua/255-programi-proekti/3582-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek). [in Ukrainian].

14. Slovnyk ukrajins'koyi movy: v 11 t. (1971) Akademichnyy tлумachnyy slovnyk. AN URSR. In-t movoznavstva. I. K. Bilodida (Ed.) Kyiv : Nauk. dumka, 1970-1980. Vol. 2. URL: <http://sum.in.ua/p/2/326/2>. [in Ukrainian].

15. Centr akademichnoi dobrochesnosti. Desjatj pryncypiv akademichnoi dobrochesnosti dlja vykladachiv. N. d. N. p. URL: https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGp_Hh6Wb3Qzc2F3ODBuZWM/view. [in Ukrainian].

16. International Center for Academic Integrity. *Official website*. N. d. N. p. URL : <http://www.academicintegrity.org/icaei/home.php> [in Ukrainian].

17. The Bucharest Declaration on ethical values and principles of higher education in the Europe Region. *Independent Kazakh Agency for Quality Assurance in Education*. N. d. N. p. URL : <http://iqaa.kz/en/bolognaprocess/the-main-documents-of-the-bologna-process>. [in English].

18. Pro Proekt spryjannja akademichnij dobrochesnosti v Ukrajinі (Srtenghtening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP). N. d. N. p. URL : <https://americancouncils.org/ua/programs/proekt-spryjannja-akademichnij-dobrochesnosti-v-ukraini-saiup/>. [in Ukrainian].

19. Pro osvitu: Zakon Ukrajinjy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII.(2017) N. p. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. [in Ukrainian].

20. Njjuton, D. Plaghiat i vyklyky pry napysanni ese: chogho varto navchytyjsja u studentiv: per. z anglh. / Dzhanis Njjuton; SAIUP. (2017) N. p. [in Ukrainian].

21. Shhodo rekomendacij z akademichnoji dobrochesnosti dlja zakladiv vyshhoji osvity: Lyst MON Ukrajinjy vid 23.10.2018 r. № 1/9-650. (2018) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18?lang=ru>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 03.12.2020

Бернацкий О. В.,
директор ООО «Юридическая фирма
«Адвокат и Закон»
(г. Ровно, Украина)

К ВОПРОСУ ОБ ЭТИКО-ПРАВОВОЙ ПРИРОДЕ АКАДЕМИЧЕСКОЙ ДОБРОЧЕСТНОСТИ В УКРАИНЕ

В статье на основе анализа научных источников исследована сущность понятия «академическая добросовестность» и установлено дуализм (двойственность) ее природы как общественного явления. Охарактеризованы морально-этические ценности и нормы, регулирующие соблюдение академической добросовестности.

Обобщены мысли ученых о причинах нарушения правил академической добросовестности. Среди таких выделены: слабое владение методами исследований; возложение на ненадлежащие рекомендации по оформлению ссылок; неправильное понимание логики и правил указания источников; слабые навыки написания эссе; несовершенство правового обеспечения этой сферы; недостаточные технические возможности различных учебных заведений для выявления плагиата; несбалансированность учебных программ и нагрузок и т.д.

Определены основные пути преодоления нарушений академической добросовестности, среди которых: своевременное предоставление задачи; отслеживания поэтапного выполнения соискателем научного проекта; введение в учебные курсы университетов учебной дисциплины «Академическое письмо» и т.д.

Ключевые слова: академическая добросовестность, этико-правовая природа академической добросовестности, правила академической добросовестности, причины нарушения правил академической добросовестности.

Bernatskyi O.,
Director, Limited Liability «Company Legal company
«Lawyer and Law»
(Kyiv, Ukraine)

ON THE ISSUE OF ETHICAL AND LEGAL NATURE OF ACADEMIC INTEGRITY IN UKRAINE

The article investigates the essence of the concept of «academic integrity» and establishes the dualism (duality) of its nature as a social phenomenon, based on the analysis of scientific sources. Moral and ethical values and legal norms governing the observance of academic integrity are characterized.

It is noted that in the educational environment of Ukraine until 2017, academic integrity was mostly only a moral and ethical norm and a relatively new concept in the educational

process. Given the frequent cases of leveling this ethical norm and its mass systematic violation, the concept of academic integrity has been transformed into a legal category. In particular, the legislative consolidation of this term and the formation of academic integrity as a legal category took place with the adoption of the Law of Ukraine «On Education». Since then, academic integrity has become one of the most important principles of public policy in the field of education.

The opinions of scientists on the reasons for violating the rules of academic integrity are summarized. Among them: poor mastery of research methods; relying on inappropriate recommendations for links; misunderstanding of the logic and rules of indicating sources; weak essay writing skills; imperfection of legal support in this area; insufficient technical capacity of various educational institutions to detect plagiarism; imbalance of training programs and loads, etc.

The main ways to overcome violations of the rules of academic integrity are identified. There are: timely assignment; tracking the phased implementation of the applicant of the research project; introduction of the academic discipline «Academic Writing» to the curricula of universities, etc.

Keywords: academic integrity, ethical and legal nature of academic integrity, rules of academic integrity, reasons for violation of rules of academic integrity.

DOI: 10.33766/2524-0323.92.86-93

УДК 347.73:347.457(477)

В. С. Бугайчук,

аспірант кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Академії праці, соціальних відносин і туризму
(м. Київ, Україна)

e-mail: vnutr@ukr.net

 <https://orcid.org/0000-0002-9739-4370>

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНО-РОЗРАХУНКОВИХ ВІДНОСИН КРИЗЬ ПРИЗМУ ДОСВІДУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті досліджено сутність поняття кредитно-розрахункових відносин, охарактеризовано різні підходи та класифікаційні особливості правового регулювання таких відносин з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу. Установлено, що передумовою виникнення розрахункових відносин є явище правової дійсності. Проведено розмежування понять «розрахунки», «розрахункові правовідносини» та «кредитно-розрахункові відносини». Здійснено класифікацію розрахункових відносин. Проаналізовано кредитно-розрахункові відносини в деяких країнах Європейського Союзу та запропоновано здійснити перетворення, які сприятимуть вдосконаленню правового регулювання досліджуваних відносин.

Ключові слова: розрахунок, платіж, правовідносини, кредитно-розрахункові відносини, юридичний зміст розрахункових відносин, ЄС.

Постановка проблеми. Проблеми, пов'язані з розрахунками та розрахунковими відносинами, залишаються актуальними вже декілька століть поспіль, позаяк кредитно-розрахункові відносини як наукова категорія – поняття багатогранне, що